

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XXXIX. De silvâ Vosegâ; quæ & Vosaga, & Vasaga: item de monte Vosego; qui & Vosagus, & Vasagus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

ratibus, quæ proximè bellum fecerant, in hibernis collocavit. Hec omnia Dio, apud Cæsarem lecta, in hæc verba retulit, lib. xxxix: καὶ μὲν τὰ πρὸς τὴν Μωραίνην, καὶ πρὸς τὴν Μενάπιας, ἐμόρησε σφίον ὄρεας, ἐσπράττεσε. περὶ τὰς ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῶν περὶ τὴν Μωραίνην, καὶ ῥαδίως αἰρήσειν ἐλπίζετο. ἢ μὲντοι καὶ ἐχειρώσατο πινάς. ὅτε γὰρ πύλαις ἔχοντες, ἀλλ' ἐν καλύβαις Διγυτιώμοι, καὶ τὰ πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν ἐλαίων ἀναστυφασίωμοι, πολλὴ πλείω τῶν περὶ τὴν Μωραίνην ἐκείνων, ἢ αὐτὰ ἐπέθον. ἐπεχείρησε μὲν ὁ Καῖσαρ καὶ ἐς αὐτὰ τὰ ἔλη, τὴν ὕλην τῶν ἐλαίων, περὶ τὴν Μωραίνην ἀπεκέναν δὲ, Διγυτιώμοι τὴν μίσηθ' αὐτῶν, καὶ Διγυτιώμοι τὴν περὶ τὴν Μωραίνην αἶψα, ἀπαύση. Id est: Post hæc in Morinos, horumque finitimos Menapios arma convertit: quos & his ante gestis terrore se occupaturum, & non magno cum negotio debellaturum arbitrabatur. quamquam nullam eorum partem subegit. quippe quum non in opidis, sed in tuguriis habitent, in paludeis, densissimis silvis obsitas, omnibus, quæ cara habebant, absconditis, plus damni Romanis laceffentibus intulerunt, quam ipsi acceperunt. Tentavit equidem Cæsar ad ipsas paludeis, silva incisa, progredi. sed ob magnitudinem earum, tum quòd hiems jam adpetebat, re desperatâ destitit.

Ex his igitur tot ipsius Cæsaris testimoniis quum pateat, omnes pariter hasce regiones fuisse saltuosas; haud ineptè Strabo unam esse perpetuam silvam judicavit ARDUENNAM; in plureis partibus atque nationes distractam: quemadmodum Hercynia silva, trans Rhenum, per omnem Germaniam diffusa, non modò in plureis partibus, sed plura etiam, ut suo loco referetur, nomina distributa fuit. Statuamus igitur, rectè ac peritè de Arduennæ silvæ magnitudine sensisse Strabonem, qui sanè haud leviter nec
 20 supinè de eâ inquisivisse existimandus, antequàm tantum reprehendere auctorem in animum induxerit. Ceterùm controversiis omnibus discussis, vera denique silvæ magnitudo indicetur. Dispersa fuit per fines Trevirorum, Tungrorum, Sunicorum, Vbiorum, Gugernorum, & partem Batavorum extra insulam, item per Menapiorum fines, Morinorum, Bethasiorum, Sveconorum, Nerviorum, Atrebatium. Summa ejus longitudo fuit inter ortum & occasum, à Mosellæ conflente ad extremos Atrebatium fines & litus
 30 oceani, millium passuum cxxl. latitudo maxima inter meridiem & septentriones ab Mediomaticorum confinio ad Vahalem usque, millium passuum cl. Reliquiæ ejus hodiè ingentes passim dicto terrarum tractu manent: maximè verò in Westravia, in Treverico Leodiacensique episcopatibus, in ducatu Luceburgiensi, & cis Mosam. Nomen quin etiam antiquum in parte obtinet, longè latèque ad utramque Mosæ ripam diffusum: vocaturque Picardis ac Wallonibus vulgò L'Ardenne.

CAP. XXXIX.

De SILVA VOSEGA, quæ & VOSAGA, & VASAGA:
 item de MONTE VOSEGO, qui & VOSAGUS, & VASAGUS.

ARDUENNÆ silvæ à meridie continuabatur alia ingens silva, VOSEGA, five
 40 VOSAGA, à monte VOSEGO, seu VOSAGO, cui supersternebatur, dicta. neque enim adsentior illis, qui *Vogesum* Cæsaris, & *Vosagum* aliorum auctorum, diversissima esse contendunt; *Vogesum*que arbitrantur esse *Vocetium* Taciti; de quo in Helvetiis dictum. Primum omnium ego nego vocem *Vogeso*, quæ in vulgatis Cæsaris exemplaribus legitur, sanum genuinumque montis esse vocabulum; sed mendosum & ab imperitis incuriosisque librariis vitiatum: pro quo restituendum *Vosego*. Hoc verò probo, tum antiquis exemplaribus manuscriptis, tum ipsius montis silvæque descriptione, ex veterum auctorum monumentis factâ. Verba Cæsaris, comment. iv, ut vulgata referunt exemplaria, hæc sunt: *Mosa profluit ex monte Vogeso, qui est in sinibus Lingonum.* & sic quidem etiam in uno exemplari manuscripto legi, quod est in bibliothecâ publicâ
 50 Academiae Oxoniensis. At ibidem in collegio Mertonensi, item in collegio corporis Christi, manuscripta exemplaria disertissimis habent literis vocem *Vosego*. cum quibus convenit Græcus commentariorum Cæsaris interpres, apud quem sic: ὁ ἢ Μόσης ποταμὸς ἀπὸ τοῦ Ἰ Βοσίου ὄρους ἢ Λιγόνικης κατὰ ῥοήν. id est: *Mosa fluvius à Vosego monte, qui est in sinibus Lingonum, profluit.* Et in lapide antiquo, qui apud Tabernas montanas, opidum ad radices Vosegi montis & saltus situm, exstat; VOSEGO. MAXIMINUS. V. S. L. L. Hinc in tabulâ itinerariâ silva depicta conspicitur, inter viam, quæ est ab Argentorato ad Divodurum Mediomaticorum, & Rhenum amnem, in longitudinem à Magontiacò ad usque Argentoratum propemodum extensa, cum hac inscriptione: SILVA VOSAGUS.
 Tabula

Tabulæ consentiens Nithardus, lib. III, postquam Ludovici & Caroli adversus Lotharium apud Argentoratum ictum fœdus narravit; discessum eorum his subjicit verbis: *Quibus peractis, Ludovicus Rheno tenuis, per Spiram; & Karolus juxta Vvasagum, per VVizzenburg, VVarmaciam iter direxit.* & paullo post: *Et Karolus quidem per VVasagum iter difficile ingressus.* Longè etiam supra Argentoratum extensam fuisse eandem silvam, ex aliis ejus sæculi discimus monumentis. Theodericus, Francorum rex, qui regnum iniit anno Christi 10 c cxx, in privilegio dato XII Julii, anno regni sui III: *Venerabilis vir Perminus, gratiâ Dei episcopus, nostris temporibus, cum monachis suis, Deo inspirante, pro euangelio Christi, peregrinatione susceptâ, monasterium virorum in eremo vastâ, quæ Vosagus appellatur, in pago Alfacensi, in loco, qui vocatur Vivarius peregrinorum, qui antè appellatus est Murbach, in alodio 10 fidelis nostri Ebrohardi comitis, cum ipsius adjutorio, Deo donante, conatus est construere.* Auctor vitæ Ludovici Pii, cap. XIV: *Lotharius Merlegium willam devenit, & Vosagum per Mauri monasterium transit, & Mediomatricum, qui alio nomine Metti vocantur, pervenit.* Et antè de ipso Ludovico, capite XIII: *Dehinc imperator in parteis Rumerici montis per Vosagum transit: ibique piscationi atque venationi, quam diu libuit, indulgit.* Item antè, sub anno 10 c c c c xxi: *Inde digrediens, Aquas Grani repetiit: & inde, per Arduennam, usque ad Rumerici montis altitudinem, Vosagique letissimam vastitatem, totum quod superfuit æstivi & autumni temporis, transegit.* Et alibi: *Ipse autem, Vesagi lustra sectaturus, venatum petiit. Interea venatione ibidem, juxta morem Francorum, expletâ; cum, hiemem exacturus, Aquas Grani reverteretur.* Item postea: *Dimissis ergo legatis, imperator, exercitio venandi, se com- 20 misit Vesagi secretis.* Aimoinus lib. IV, cap. CIX: *Ipse imperator Ludovicus panlulum Noviomagi remoratus, Aquâ Grani reversus est: & post paucos dies per Arduennam silvam iter faciens, Treveros & Mestos venit. indeque Rumerici castellum petens, reliquum æstivi caloris, & autumni dimidium, exercitatione venatoriâ in Vesagi saltu atque secretis exegit.* Cap. CXIII: *Sacro paschali festo solenniter Aquâ Grani celebrato, arriidente jam vernâ temperie, imperator venandi gratiâ Noviomagum profectus, legatos Bulgarorum circa medium Majum Aquâ Grani venire præcepit.* Et mox: *Auditâ legatione, dimissoque conventu, in Vosagum ad Rumericum montem venandi gratiâ profectus.* Gregorius Turonensis, lib. X, cap. X: *Dum ipse Gunthramnus rex per Vesacum silvam venationem exerceret, vestigia occisi bubuli deprehendit.* In illis igitur locis, supra citatis, *VVizzenburg*, hodiè vocatur *VVeissenburg*, in inferiore Ellatiâ ad Lu- 30 terum amnem: *Murbach* eodem nomine manet, in superiore Ellatiâ, ad flumen Laucaam: *Mauri monasterium* hodiè in comitatu Feretensi, ad amnem, qui in Helellum flumen, duobus millibus passuum infra Mulhusium, defluit, vulgò dicitur *Moresmünster*, & quibusdam corruptè *Maasmünster*. ab hoc XXIV millibus passuum, versùs occasum solis æstivi, disitum est opidum, Gallicè *Remiremont*, Germanicè *Rumersberg* dictum, Mosellæ anni adpositum: quod haud dubiè nomen servat *Rumerici montis*. ab hoc porrò in occasum versùs xxxvii millibus passuum abest fons Mosæ, perpetuo montium jugo & silvarum tractu interjacentibus. ex quâ locorum vicinitate nemini dubitare licet, *Vosagum*, sive *Vosacum* Cælaris, & *Vosagum* tabulæ itinerariæ, aliorumque auctorum, item *Vosacum* Gregorii, unum idemque esse nomen, unam eandemque rem designans; nempe montem 40 cum silvâ. Nomen autem id etiam nunc eodem terrarum tractu permanet; licet temporis longinquitate detortum, accolarumque variis dialectis variatum. Prope Mosæ fontis est cœnobium, vulgari vocabulo Gallis *Voyge*, sive *Voyse*; ingensque inter Mosam & Mosellam amneis opidumque *Rumersberg* silva, montibus superstrata, vulgò *La forest*, sive *Le bois de la Voyse* dicta; id est, *Silva Vosensis*. quod antiquum esse, non modò hujus silvæ ac montis, sed totius tractus supra descripti vocabulum, è priscis Francorum annalibus claret. sic enim Frodoardus, anno 10 c c c c xxi: *Hungari quoque Rheno transmeato, usque in pagum Vozensem, prædis incendiis que deserviunt.* Ex ipsius postmodum montis ac silvæ vocabulo haud dubiè cœnobio nomen inventum. Ab cœnobio XII millibus pas- 50 suum, in meridiem versùs, distat vicus *Voyseu*, ad initium dictæ silvæ Vosensis. hinc porrò versùs meridiem, à millibus passuum xx, opidum est *Voyss*. Feris dictam silvam abundare, egomet iter per has oras faciens, summâ cum jocunditate fructuque, expertus sum. Mons ipse, cui silva superfusa, Burgundiam hodiè à Lotharingiâ separans, vulgò dicitur *Mont de faucilles*, & *Montaigne de Bourgoign*. Porrò à Mosellæ fontibus, qui xxviii millibus passuum ab opido *Rumersberg* abfunt, continuum jugum, perpetuaque in eo silva, in septemtriones versùs, ad opidum usque *Keyferslautern* procurrunt, Lotharingiam ab Ellatiâ dirimentia; quibus vocabulum vulgare, ex antiquo venationum usu, *Auf der Forst*: quasi dicas, *In venatu. forst* quidpe est *venatus*, sive *saltus*, in quo venationes exercentur. unde

unde etiam nunc Gallis atque Anglis *saltus* dicitur *forest*. Ad initium dicti jugi, ea vallis, in qua opidum est *Moresmünster*, vulgò nunc adpellatur *VVait*; vocabulo haud dubiè veteris *VVasagi* nominis monumentum servante. In inferiore Elsatia, ad idem jugum, haud procul *Tabernis Elsaticeis*, arx est, baronia titulo insignis, vulgari vocabulo *Geroltz-
eck im VVassigaw*. inter hanc & supra nominatum opidum *VVeissenburg*, duo sunt vici, *VVassenburg* & *VVassensteyn*. A *Vosago*, sive *Vasago*, cunctis nomina esse quæfita, haud dubium est. Hinc etiam regio ipsa, ad utrumque montis Vosagi latus, ad opidum usque *Zweypruck*, vulgò dicitur hinc Lotharingis *Le pais de Vosgues*, illinc Germanis *Das Wasgaw*: quasi dicas Latine *Pagum Vosagensem*. *gaw* quidpe & *gōw* significant *pagum*, id est, *tractum
10 regionis*. Ex his igitur jam patet, *VOSAGUM*, & *VOSACUM*, *VOSEGUM*, & *VOSECUM*, item *VASACUM*, unius ejusdemque rei esse vocabulum, pro variarum dialectorum ratione variè formatum. Quòd autem Cæsar *Vosegum montem* unis Lingonibus attribuit, quorum caput, quondam *Andamatumum*, nunc dicitur *Langres*; id nihil mirum. negligentia ejus, quam in aliis jam sæpius notavi, atq; incuria potius, quam errori aut ignorantia id adscribendum. Hoc ei dicto loco instituti fuit, non uti montis Vosegi integrum tractum curatius describeret, sed uti fontis Mosæ amnis, de quo ei præcipuus sermo, certo situ indicaret. Poterat igitur rectius sic scripsisse: *Mosa oritur in sinibus Lingonum, ex monte Vosego*. Ceterò silvam in hoc monte ingentem & ipse describit Cæsar, comment. 1: ubi de militibus suis, Ariovisti, Germanorum regis, adventum expavescentibus
20 sic scribit: *Qui se ex his minus timidos existimare volebant; non se hostem vereri, sed angustias itineris, & magnitudinem silvarum, qua inter eos atque Ariovistum intercederent, aut rem frumentariam, ut satis commode supportari posset, timere dicebant*. Cæsar enim tunc cum exercitu agebat in Lingonibus; quo Helvetios è prælio fugientis prosequutus erat: Ariovistus autem in extremis Sequanorum versus Rhenum finibus; ut supra ostensum.

Quod ad nomen hujus silvæ attinet, quod in tabulâ, & aliis posterioris ævi scriptoribus, masculino genere *VOSAGUS*; vercor, uti satis sine barbarismo, istius ævi scriptoribus frequenti: opinorque, quum & jugum, & silva, rectè superioribus dicerentur *MONS VOSEGUS*, & *SALTUS VOSEGUS*, vel *VOSAGUS*; posteriores auctores, pro voce *saltus*, sine mutatione generis in voce *Vasagus*, adjecisse vocem *silva*: quum dicendum foret; *SILVA VOSEGA*, & *VOSAGA*, sive *VASAGA*.

CAP. XL

De annibus citerioris Germaniæ.

AMnium, qui Germanorum cis Rhenum fines attigerunt, primus atque maximus est *RHENUS*; ipsam Germaniam citeriorem ab ulteriote dispescens: antiquissimis Græcorum pariter ac Romanorum scriptoribus incognitus. nam qui Aristotelis operibus nomen ejus immiscent, opidò quamimperitè faciunt. Fragmentum quoddam, inter alia, admirandis ejus subjicitur tale: *Ῥῆνος καὶ Ἰστροὶ
40 ποταμοὶ τῶν ἀρκτῶν ῥέεσι, ὁ μὲν Γερμανὸς, ὁ δὲ Παίονας ποταμοῦ ἐκείνου: καὶ ἦεναι μὲν ναυσίπρον ἔχουσι τὸ ῥῆθρον. Ἐδὲ χειμῶν παρήνεις τῶν κρύας, ἐν πεδίῳ χιμῶνι καθιππύονται. At quis umquam Herodiani legit historias, qui non agnoscat, hæc ejus esse? sic enim ipse lib. vi: *Μίγισσι γὰρ δὴ ἐπιποταμῶν τῶν ἀρκτῶν ῥέεσι, Ῥῆνος τε καὶ Ἰστροί. ὁ μὲν Γερμανὸς, ὁ δὲ Παίονας ποταμοῦ ἐκείνου. οἱ ἦεναι μὲν ναυσίπρον ἔχουσι τὸ ῥῆθρον, διὰ βαθῶν τε καὶ πλάτων. Ἐδὲ χειμῶν παρήνεις τῶν κρύας, ἐν πεδίῳ χιμῶνι καθιππύονται. αἰπυτοὶ δὲ ἄνω καὶ ἐπὶ τὸν γίνεται τὸ ποτὶ ῥῆθρον, ὡς μὴ μόνον ἵππων ἑπλάεις καὶ ποσσὶν αἰθροῦσιν ἀπέχουσι, ἀλλὰ καὶ ὄν' ἀρυσσάουσι θελοντες, μὴ κάλπειν ἐπ' αὐτῶ μηδὲ κῆλα σκόθῃ φέρειν, πελέκει δὲ καὶ δικέλλαις: ἢ ὀκνῶσιν, ζομόν τε σκόθας ἀρσίδμοι τὸ ὕδωρ. Φέρουσι ἄσπερ λίθον. φύσις μὲν δὴ τῶν ποταμῶν αὐτῶ. Hoc est: Hi enim maximi amnium sub septentrione feruntur, Rhenus ac Danubius: quorum alter Germanos, alter Pannonios præterfluit. atque æstate quidem navigabiles sunt, altissimo latissimoque alveo: per hiemem concreti gelu, camporum in morem perequitantur. Est autem adèò alvei solida glacies, uti non equorum unguis tantum, pedibusque virorum subsistat; sed qui hausturi inde sunt, non tam urnas aut vasa alia secum afferant, quam secureis ac dolabræ; ut casam inde aquam sine vase ullo, veluti lapidem, asportent. Atque hæc quidem horum amnium est natura. Manifestò igitur vel ex hoc fragmento adparet, omnia illa, quæ fragmentorum vice Aristotelis operibus in novissimis editionibus adjecta, (neque enim in veteri aliquo exemplari reperio) ex variis auctoribus hinc inde esse compilata. ac fortè ab initio in commentationibus interpretum tamquam pro auctario τῶν θυμασιῶν ἀκυσμάτων
50
V v
posita**